

Krystyna Kasprzyk (1922–2012)

Krystyna Kasprzyk urodziła się 19 października 1922 roku w Rawie Mazowieckiej jako czwarte z pięciorga dzieci w rodzinie nauczycielskiej. Jej rodzice Stanisław i Stefania z domu Spadalik byli cenionymi i zasłużonymi pedagogami, sprawnymi organizatorami oświaty w odrodzonej Polsce. W latach dwudziestych prowadzili prywatne gimnazjum koedukacyjne w rodzinnym mieście, następnie pracowali w szkołach średnich i powszechnych w okolicach Tarnowa. Oboje byli niezwykle zaangażowani w działalność społeczną i pedagogiczną, zaś ojciec Krystyny zasłużył się również dla rozwoju ruchu harcerskiego. Po wybuchu II wojny światowej w Mościcach pod Tarnowem, dokąd przenieśli się w 1930 roku, zorganizowali tajne nauczanie na poziomie szkoły średniej, w którym aktywny udział wzięła cała rodzina¹. Pedagogiczne tradycje kontynuowały później wszystkie cztery córki Stanisława i Stefanii, pracując jako nauczycielki i wykładowczynie uniwersyteckie.

Krystyna ze względu na kłopoty ze zdrowiem do dziesiątego roku życia uczyła się w domu, szkolną edukację rozpoczynając od szkoły średniej. Wraz z siostrami Zofią, Anną i Marią uczęszczała do zakonnego żeńskiego Gimnazjum Sacré-Cœur w pobliskiej Zbylitowskiej Górze. W 1940 roku zdała tajną maturę i zaangażowała się w konspiracyjne nauczanie, początkowo w okolicach Sokala na Wołyniu, następnie prowadząc komplety uczniowskie w domu rodzinnym. Po śmierci brata Stefana, żołnierza Szarych Szeregów, który w 1944 roku zginął w potyczce z Niemcami, wstąpiła do Armii Krajowej, gdzie przeszła szkolenie sanitarne i pod pseudonimem „Freja” działała w wywiadzie, zajmując się nasłuchami radiowymi². Po wojnie rozpoczęła studia w zakresie romanistyki i anglistyki na Uniwersytecie Jagiellońskim. Przerwała je jeszcze w tym samym 1945 roku, by wstąpić do Zgromadzenia Sióstr Urszulanek SJK (tzw. szarych urszulanek)³. W ciężkich latach powojennych pracowała w prowadzonym przez siostry Zakładzie Specjalnym dla Dzieci w Miedzeszynie pod Warszawą, gdzie opiekowała się dziećmi niepełnosprawnymi umysłowo oraz sierotami wojenny-

¹ E. Stańczyk, Stanisław Kasprzyk (1890–1971), Stefania Kasprzyk (1890–1981), w: B. Sawczyk B., M. Sasiadowicz M., E. Stańczyk E., Ocalić od zapomnienia... Patroni tarnowskich ulic, t. 1, Tarnów 2003, s. 97–100.

² A. Sobczyk, Krystyna Kasprzyk 1922–2012, w: Portrety Uczonych. Profesorowie Uniwersytetu Warszawskiego po 1945, t. 1: A–K, red. W. Baraniewski, W. Tygielski, A. K. Wróblewski, Warszawa 2016, s. 453.

³ D. Szeliga, Badania naukowe Krystyny Kasprzyk, w: Przejścia i przemiany w dawnych literaturach romańskich. Tom poświęcony pamięci Profesor Krystyny Kasprzyk, red. J. Dygul, M. Kulesza, A. Sobczyk, Warszawa 2016, s. 12.

mi. Z powodu poważnych problemów zdrowotnych zmuszona była opuścić zgromadzenie i w 1948 roku podjęła na nowo studia. W 1951 roku ukończyła romanistykę, a w 1952 roku – anglistykę na Uniwersytecie Warszawskim. Zaraz po studiach rozpoczęła pracę na rodzimej uczelni w Katedrze (później Instytucie) Romanistyki, gdzie pracowała aż do przejścia na emeryturę w 1993 roku.

Rozprawę doktorską poświęconą językowi wczesnorennesansowego francuskiego nowelisty, Nicolasa de Troyes, zaczęła pod kierunkiem profesor Haliny Lewickiej. W 1956 roku, dzięki staraniom swojej promotorki, uzyskała stypendium naukowe umożliwiające jej wyjazd do Paryża, gdzie wstępny projekt doktoratu został poszerzony i objął całość dzieła pisarza. Dzięki kolejnemu stypendium przyznanemu przez francuski Ośrodek Badań Naukowych (Centre National de Recherche Scientifique) mogła kontynuować i dokończyć pracę. W 1964 roku, na podstawie monografii *Nicolas de Troyes et le genre narratif en France au XVIe siècle*, uzyskała państwowy doktorat francuski (*doctorat d'état*) z odznaczeniem. Praca, która ukazała się drukiem w 1963 roku, została uhonorowana nagrodą Académie des Inscriptions et Belles-Lettres⁴. Uzupełnieniem tej rozprawy było wydanie krytyczne wyboru nowel Nicolasa de Troyes, opublikowane w 1970 roku w prestiżowej serii „Société des Textes Français Modernes”⁵. We Francji Krystyna Kasprzyk przebywała do 1968 roku z przerwami, podczas których wracała do Warszawy, aby prowadzić zajęcia na romanistyce. W 1975 roku uzyskała tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1983 roku – profesora zwyczajnego.

W roku akademickim 1981/1982 została zaproszona na roczny kontrakt na Uniwersytecie Paris IV (dawna Sorbona) jako *professeur associé*. Po ogłoszeniu stanu wojennego przyjechała do Polski, po czym wróciła do Francji, aby dokończyć wykłady. Przebywając w Paryżu, opiekowała się polskimi studentami będącymi w trudnej sytuacji i brała udział w organizowaniu pomocy dla internowanej profesor Haliny Suwały, w co byli zaangażowani francuscy uczeni i politycy. Po powrocie do kraju przyjęła powierzoną jej przez kolegów funkcję dyrektora Instytutu Romanistyki, którą sprawowała od 1982 do 1987 roku. Będąc członkiem Solidarności, w stanie wojennym angażowała się w ruch opozycyjny. Uczestniczyła jako obserwator w procesach studentów i doktorantów, wstawiała się za nimi do władz, odwiedzała w areszcie. Wielokrotnie zabierała głos na posiedzeniach Rady Wydziału, broniąc zwalnianych kolegów i przeciwstawiając się uchwałom ograniczającym wolność Uniwersytetu⁶. Gromadziła i przechowywała materiały dokumentujące działalność opozycyjną na Uniwersytecie Warszawskim⁷. Wykorzystując swoje kontakty zagraniczne, przekazywała informacje o zdarzeniach w Polsce. Jak napisała Agata Sobczyk, zaangażowanie polityczne profesor Kasprzyk wynikało z postawy społecznikowskiej i poczucia spr-

⁴ K. Kasprzyk, *Nicolas de Troyes et le genre narratif en France au XVIe siècle*, Warszawa–Paris 1963.

⁵ Nicolas de Troyes, *Le Grand Parangon des Nouvelles nouvelles (choix)*, wyd. K. Kasprzyk, Paris 1970 [STFM].

⁶ A Sobczyk., Krystyna Kasprzyk 1922–2012 (jak w przyp. 2), s. 455.

⁷ J. Mantel-Niećko, M. Stanowska i in., *Próba sił. Źródła do dziejów Uniwersytetu Warszawskiego po 13 grudnia 1981*, Warszawa 1991, s. 34–35.

wiedliwości, lecz priorytetem pozostawały dla niej zawsze sprawy związane z nauczaniem⁸. Mimo trudnej sytuacji w kraju dbała, by nie zostały przerwane kontakty naukowe z uczelniami zagranicznymi. Dzięki jej autorytetowi i nieposzlakowanej postawie warszawska romanistka w tym niełatwym okresie gościła znanych francuskich profesorów, którzy nie wahali się przyjąć zaproszenia do Polski⁹. Rolę, jaką odegrała w tym czasie, najlepiej wyrażają słowa jej dawnego studenta, Jana Miernowskiego, który napisał: „w trudnych chwilach, jakie przeżywał mój Uniwersytet, potrafiła stworzyć atmosferę pracy i nadziei”¹⁰.

Profesor Krystyna Kasprzyk wykładała na wielu uczelniach francuskich, włoskich i szwajcarskich. Należała do wielu międzynarodowych towarzystw naukowych: Société Internationale Arthurienne, Société d'Histoire littéraire de la France, Société des Textes Français Modernes, Société Française des Seiziémistes. Od czasu swoich studiów w Paryżu prowadziła bardzo ożywioną współpracę z ośrodkami uniwersyteckimi w Europie. Brała udział w wielu międzynarodowych konferencjach naukowych. Dwa takie znaczące wydarzenia zorganizowała na warszawskiej romanistyce: w 1984 roku miała miejsce konferencja poświęcona cierpieniu w średniowiecznej Francji, a w 1987 roku – dawnemu teatrowi we Francji i w Polsce. W niezwykle trudnych latach po stanie wojennym zgromadziła w Warszawie wybitnych uczonych europejskich, w tym mediewistów tej miary, co Michel Mollat, Georges Duby, Jacques Le Goff, Michel Zink, Bernard Cerquiglini, Maurice Accarie, Jean-Claude Aubailly¹¹.

Profesor Kasprzyk była niekwestionowanym autorytetem nie tylko wśród polskich, ale również francuskich, włoskich i amerykańskich specjalistów, o czym dała świadectwo Yvonne Bellenger¹². Publikowała w czasopiśmie polskich i zagranicznych, lecz – co znamienne – wiele swych prac zamieszczała w tomach poświęconych mistrzom, przyjaciółom i kolegom z Polski i zagranicy: Mieczysławowi Brahmerowi, Raymondowi Lebègue, Jeanowi Frappierowi, Félixowi Lecoy, Halinie Lewickiej, Verdun-Léonowi Saulnierowi, Guy Demersonowi, Jeanowi Dufournetowi,

⁸ A Sobczyk, Krystyna Kasprzyk 1922–2012 (jak w przyp. 2), s. 455.

⁹ Zorganizowana przez Krystynę Kasprzyk konferencja naukowa na temat cierpienia w średniowieczu, która odbyła się w październiku 1984 roku, krótko po śmierci księdza Popiełuszki, była okazją do spotkania polskich działaczy podziemia z francuskimi uczonymi, którzy przekazali na Zachód najświeższe informacje dotyczące sytuacji w Polsce. Zob. A. Sobczyk, Krystyna Kasprzyk (1922–2012). In memoriam, w: Mistrzowie i uczniowie. Przekaz i dialog kulturowy w dawnych literaturach romańskich, red. J. Dimke-Kamola, A. Loba, Poznań 2015, s. 14.

¹⁰ J. Miernowski, *Dialectique et connaissance dans la Septime de Du Bartas „Discours sur discours infiniment divers”*, Genève 1992, s. 10.

¹¹ Referaty wygłoszone na tych konferencjach wraz z zapisem toczonych dyskusji ukazały się w tomach z serii „Les Cahiers de Varsovie”: *La Souffrance au Moyen Âge* (France, XIIe–XVe s.). Actes du Colloque organisé par l’Institut d’Études Romanes et le Centre d’Études Françaises de l’Université de Varsovie (Varsovie, octobre 1984), Warszawa 1988 [Cahiers de Varsovie]; *L’Ancien théâtre en France et en Pologne*. Actes du Colloque franco-polonais organisé par l’Institut de Philologie Romane et le Centre interuniversitaire de Civilisation Française de l’Université de Varsovie (Varsovie, octobre 1987), Warszawa 1992 [Cahiers de Varsovie].

¹² Y. Bellenger, Krystyna Kasprzyk (1922–2012) in memoriam, Société Française d’Étude du Seizième Siècle – Bulletin de Liaison, 2012, nr 76.

Lionello Sozziemu, Kazimierzowi Kupiszowi, Józefowi Magnuszewskiemu, Annie Drzewickiej, Izabeli Dabskiej-Prokop.

Była bardzo cenionym, jakkolwiek surowym i wymagającym, wykładowcą. Jak napisała jej uczennica, Dorota Szeliga: „Jej seminarium magisterskie przez lata cieszyło się ogromnym powodzeniem głównie ze względu na wysoki poziom i duży zakres wolności, jaki pozostawiała swoim studentom w wyborze tematów i prowadzeniu badań. Wymagała od nich jednocześnie konsekwencji i wytężonej pracy”¹³. Swoją pasję odkrywania literatury średniowiecznej i renesansowej potrafiła zaszczerpić wielu studentom, z których część podążyła drogą naukową. Wykształciła ponad dwięćdziesięciu magistrów (w tym dwóch na Sorbonie) i dziewięciu doktorów. Przez wiele lat, również po przejściu na emeryturę, prowadziła seminarium doktorsko-habilitacyjne, w którym uczestniczyli młodzi mediewiści i badacze literatury renesansowej z różnych ośrodków akademickich w Polsce. Te comiesięczne spotkania odbywały się nawet wówczas, gdy stan zdrowia profesor Kasprzyk znacznie się pogorszył nie pozwalając jej opuszczać mieszkania. Dzięki jej niezwykle osobowości seminaria te w sposób zdecydowany wpłynęły na zakres i poziom badań nad dawną literaturą francuską w Polsce. O jej niezwykle poważnym stosunku do pracy naukowej, traktowanej jako powołanie do szukania prawdy napisała we wzruszającym wspomnieniu profesor Anna Drzewicka z Uniwersytetu Jagiellońskiego, z którą Krystynę Kasprzyk łączyła serdeczna przyjaźń, wspólne zainteresowania naukowe, troska o studentów i kształcenie młodych badaczy, stała współpraca przy doktoratach¹⁴.

W 1993 roku ukazał się tom zadedykowany profesor Kasprzyk dla uczczenia czterdziestolecia jej pracy naukowej i dydaktycznej na Uniwersytecie Warszawskim. W zbiorze studiów przygotowanym przez jej uczniów, Ewę Dorotę Żółkiewską i Piotra Salwę, znalazły się prace poświęcone jednemu z ulubionych tematów profesor Kasprzyk – krótkim formom narracyjnym, autorstwa jej polskich i zagranicznych kolegów¹⁵. Odznaczona Złotym Krzyżem zasługi, Kawalerskim Orderem Odrodzenia Polski oraz Oficerskim Orderem Palm Akademickich, profesor Krystyna Kasprzyk odegrała ważną rolę w polskiej romanistyce. Zmarła 4 maja 2012 roku. „Jej odejście – jak napisała Dorota Szeliga – [...] pozostawiło grono jej przyjaciół i uczniów z poczuciem autentycznej, dotkliwej straty, dla wielu była bowiem nie tylko naukowym autorytetem, ale i człowiekiem niezwykle szlachetnym, pełnym dobroci, serdeczności i skromności”¹⁶.

W swoich badaniach Krystyna Kasprzyk nie ograniczała się do dawnej literatury francuskiej: przełożyła m.in. *Kurs językoznawstwa ogólnego* Ferdynanda de Saussure’a i podręcznik do literatury włoskiej, była współautorką bibliografii badań romanistycznych w Polsce, zredagowała tom studiów polonistycznych Jeana

¹³ D. Szeliga, *Badania naukowe* (jak w przyp. 3), s. 12.

¹⁴ A. Drzewicka, *Krysia*. Wspomnienie Pani Profesor Anny Drzewickiej o Pani Profesor Krystynie Kasprzyk, w: *Przejścia i przemiany w dawnych literaturach romańskich* (jak w przyp. 3), s. 20–21.

¹⁵ *Narrations brèves. Mélanges de littérature ancienne offerts à Krystyna Kasprzyk*, red. P. Salwa, E. D. Żółkiewska, Warszawa–Genève 1993.

¹⁶ D. Szeliga, *Badania naukowe* (jak w przyp. 3), s. 11.

Fabre'a¹⁷. Czytelnicy *Jesieni średniowiecza* Johana Huizingi i *Życia codziennego w Paryżu w czasach Franciszka Villona* Bronisława Geremka zawdzięczają jej przekłady fragmentów trudnej późnośredniowiecznej poezji¹⁸. Jak napisała jej uczennica, Agata Sobczyk: „Ta wszechstronność i niechęć do zamykania się w wąskich ramach jest widoczna również w jej podejściu do właściwego przedmiotu jej badań”¹⁹. Jako wybitna mediewistka i specjalistka w zakresie renesansu w swoich poszukiwaniach, publikacjach i nauczaniu nigdy nie rozgraniczała tych dwóch obszarów badawczych. Zajmując się twórczością pisarzy z pogranicza epok, swobodnie poruszała się w zagadnieniach obu okresów, w jednakowym stopniu interesując się literaturą średniowieczną jak renesansową. W obrazie XVI wieku, jaki wyłania się z jej dzieł, dominują elementy kontynuacji, długiego trwania, przechowywania i przekazywania tradycji.

Swoje najważniejsze prace poświęciła krótkim formom narracyjnym powstałym w XVI wieku, traktując kwestię źródeł i autorstwa jako ważny składnik specyfiki zajmującego ją gatunku i okresu literackiego. Wykazywała, że zbiór krótkich opowieści jest „systemem otwartym”, podatnym na wszelkie wpływy, a także na późniejsze zapożyczenia czy przeróbki. Ponieważ, jak pisała, większość autorów szesnastowiecznych nowel nie była wybitnymi indywidualnościami twórczymi, naturalną rzeczą było poszukiwanie ich poprzedników, dziedzictwa i źródeł inspiracji²⁰. Podkreślając znaczenie średniowiecznych krótkich narracji pisanych wierszem i prozą dla rozwoju francuskiej nowelistyki, wskazywała na bogactwo rodzimej literatury, niuansując tym samym wpływ renesansowej noweli włoskiej. Z jej badań wynikało, że nowela francuska zawdzięczała Italii jedynie kilka tematów oraz ideę organizowania w pewien sposób własnego dziedzictwa, wystarczająco bogatego i różnorodnego, aby dostarczyć materii i częściowo formy. Nakreślony na początku drogi naukowej i konsekwentnie realizowany projekt badawczy ukazywał, w jaki sposób „Francja wypełniła własną treścią formę, którą Italia opracowała jako pierwsza na bazie wspólnej tradycji średniowiecznej Europy”²¹. W swych poszukiwaniach uczona szeroko dowartościowała tradycję ustną, owo „dobro wspólne”, przechodzące z rąk do rąk. Książki profesor Kasprzyk pozwalają rozstrzygnąć wiele kwestii znaczących dla literatury dawnej, związanych z miejscem indywidualnego dzieła w sieci intertekstualnych powiązań.

Jej najważniejszą pracą, która wyznaczyła kierunek całym jej przyszłym badaniom, jest monografia *Nicolas de Troyes et le genre narratif en France au XVIe siècle*. Stając się podstawą do uzyskania państwowego doktoratu francuskiego, wprowadzi-

¹⁷ F. de Saussure, Kurs językoznawstwa ogólnego, tłum. K. Kasprzyk, Warszawa 1961 (wyd. 2 poprawione: 1991; wyd. 3: 2002); N. Sapegno, Historia literatury włoskiej w zarysie, tłum. K. Kasprzyk, Z. Matuszewicz, Warszawa 1969; *Les Études françaises en Pologne* (Bibliographie), opr. K. Kasprzyk, t. 1 : 1956–1966, Paris–Warszawa 1967; t. 2 : 1967–1971, Paris–Warszawa 1972; t. 3: 1972–1976, Paris–Warszawa 1977; J. Fabre, *Od oświecenia do romantyzmu. Studia i szkice z literatury i kultury polskiej*, red. K. Kasprzyk, Warszawa 1995.

¹⁸ J. Huizinga, *Jesień średniowiecza*, tłum. T. Brzostowski, Warszawa 1961; B. Geremek, *Życie codzienne w Paryżu Franciszka Villona*, Warszawa 1972.

¹⁹ A. Sobczyk, Krystyna Kasprzyk 1922–2012 (jak w przyp. 2), s. 456.

²⁰ K. Kasprzyk, *Nicolas de Troyes* (jak w przyp. 4), s. 278.

²¹ Tamże, s. 294.

ła Krystynę Kasprzyk w krąg najbardziej liczących się znawców literatury francuskiej średniowiecza i renesansu. Rozprawa została przygotowana pod kierunkiem profesora Verdun-Léona Saulniera, wybitnego specjalisty w zakresie renesansu francuskiego, którego Krystyna Kasprzyk uważała za swojego mistrza. W przedmowie do swej książki napisała:

Od początku potrafił mnie ustrzec przed niebezpieczeństwem płynącym z badań pozbawionych dyscypliny, wyznaczanych przypadkowymi odkryciami, które były dla mnie aż nazbyt atrakcyjne. Szanując bieg moich pomysłów na niebezpiecznym i słabo zbadanym terenie, jaki wybrałam, kierowałam moją pracę z niezbędną stanowczością i pewnością²².

W dedykowanym V.-L. Saulnierowi wspomnieniu przedstawiła swego promotora jako mądrego przewodnika, wymagającego, lecz cierpliwego i wyrozumiałego oraz – co istotne – pozbawionego jakiegokolwiek dogmatyzmu²³. Oddając hołd jego metodzie badawczej, podkreślała jej przemyślany, ścisły i powściągliwy charakter. Wszystkie te cechy trafnie charakteryzują również spuściznę naukową jego wybitnej uczennicy.

Krystyna Kasprzyk studiowała dzieło Nicolasa de Troyes jako reprezentatywne dla okresu przełomowego, ukazując je jako punkt wyjścia do rozważań na temat kształtującego się rodzaju literackiego, jakim była francuska nowela renesansowa.

Narodziny noweli, zarówno europejskiej jak francuskiej, – napisała w przedmowie do monografii – są procesem złożonym i skomplikowanym, w którym działają wielorakie czynniki: wspólne dziedzictwo średniowiecznej Europy i rozwój społeczny, ideologiczny i artystyczny, właściwy dla poszczególnych krajów; różnorodność użytej materii i zastosowanych form, co sprawia, że każda próba ścisłej definicji gatunku okazuje się ryzykowna²⁴.

Niezwykle wnikliwa analiza tematów narracyjnych obecnych w zbiorze nowel Nicolasa de Troyes, ukazywała ich ewolucję poczynając od średniowiecza, pozwalając zdać sobie sprawę, że odtwarzają większość tradycyjnych tematów znanych w literaturze i folklorze. Książka poświęcona badaniu historii tych tematów, ich przemian, modyfikacji i wędrowek, pokazywała jednocześnie, w jaki sposób konkretny pisarz wykorzystał zastaną materię. W ujęciu Krystyny Kasprzyk w tym procesie zasadnicza rola przypadła tradycji przekazywanej drogą ustną, rysującej się czytelnie poprzez konfrontację mnogich odmian motywów fabularnych.

Nicolas de Troyes, skromny autor z Szampanii, z zawodu prosty siodlarz, uważany był za pisarza mało oryginalnego, lecz w przyjętej przez Krystynę Kasprzyk perspektywie badawczej zarzut braku oryginalności okazał się anachroniczny. W jej przekonaniu: „Tym, co świadczy o wartości autora, jest przede wszystkim wybór, jakiego dokonuje z tego, co Gaston Paris nazwał «ruchomą materią» (*matériel roulant*) literatury narracyjnej i sposób, w jaki go traktuje”²⁵. O ile jednak w rozumieniu Parisa

²² Taż, Avant-propos, w: taż, Nicolas de Troyes (jak w przyp. 4), s. 6.

²³ Taż, In memoriam V.-L. Saulnier (1917–1980), w: *Le Comique verbal en France au XVIe siècle. Actes du Colloque organisé par l'Institut d'Études Romanes et le Centre de Civilisation Française de l'Université de Varsovie* (Avril 1975), red. H. Lewicka, Warszawa 1981 [Cahiers de Varsovie], s. 8–9.

²⁴ K. Kasprzyk, Avant-propos (jak w przyp. 22), s. 5.

²⁵ Tamże.

korzystanie ze zużytych motywów i tematów działało na niekorzyść pisarza, świadcząc o słabości i wtórności jego dzieła, Krystyna Kasprzyk zdaje się rozumieć pojęcie „ruchomości” już raczej w duchu Paula Zumthora, badacza, którego późniejsze prace niezmiernie ceniła. Kładąc nacisk na ważną rolę przekazu ustnego, jego dynamikę, polifoniczność i dialogiczność, wskazywała na równouprawnienie wszystkich głosów w procesie przekazywania pamięci: „Jedna z największych zasług nowelisty to uchwycenie i utrwalenie, w epoce stosunkowo odległej, tematów, które nie przestają krążyć do chwili obecnej. Pewną ręką dokonuje wyboru w niewyczerpanym repertuarze opowieści przechodzących z ust do ust, z kraju do kraju”²⁶.

W nadzwyczaj pochlebnej recenzji książki Krystyny Kasprzyk, Mieczysław Brahmer chwalił autorkę za to, że poruszając się w niepokojąco rozległym i splątanim gąszczu, potrafiła zachować ostrożność i czujny krytycyzm. Jednocześnie podkreślał nowatorstwo i użyteczność obranej przez nią metody badawczej: „Stając na niełatwym do wytyczenia pograniczu literatury i folkloru, kieruje się metodą dotąd w badaniach podobnych tak konsekwentnie niestosowaną”²⁷. Dzięki zatem zastosowanej metodzie autorce udało się wytyczyć tak dalece, jak było to możliwe, sieć powiązań i rozszczepień danego motywu, aby nie tracąc z oczu chronologii ani geografii, ustalić miejsce przypadające badanej wersji francuskiej. Swoją opinię recenzent kończył pochwałą: „Książka Krystyny Kasprzyk jest poważnym krokiem naprzód, dzięki metodzie zastosowanej, jak i osiągniętym rezultatom, wspartym rzetelnością doskonale wyposażonego warsztatu naukowego. W dorobku nie tylko polskiej romanistyki przypada jej miejsce zaszczytne”²⁸.

Kontynuując swe badania nad szesnastowieczną prozą narracyjną, profesor Krystyna Kasprzyk opublikowała w 1980 roku wydanie krytyczne zbioru nowel Bonaventury Des Periersa, uczonego humanisty, jednej z czołowych postaci literackiego kręgu Małgorzaty z Nawarry²⁹. W erudycyjnym wstępie przedstawiała swego autora jako jednego z najlepszych prozaików swej epoki, polemizując z badaczami odmawiającymi mu głębi myśli. Podobnie jak w wypadku Nicolasa de Troyes, potraktowała dzieło Bonaventury jako „system otwarty”, pisząc o nowelach z *Nouvelles récréations et joyeux devis*, że – jak każdy zbiór z epoki – są „polem otwartym na wszystkie wiatry”: „Ich inspiracja zdana jest na łaskę przypadkowych lektur, niespodziewanych spotkań, historii usłyszanych i zaobserwowanych. Jedną ze stałych cech gatunku jest bardzo ograniczona rola inwencji w nowoczesnym sensie tego słowa”³⁰. W dziele Bonaventury des Periers podkreślała rozwiniętą świadomość reguł gatunku, to znaczy doskonale opanowanie sztuki „robienia czegoś nowego z czegoś starego”. Guy Demerson w swojej recenzji wyraził się z niezwykłym uznaniem o przygotowa-

²⁶ Tamże, Wstęp, w: Powiastki ucieszne a swawolne. Wybór francuskiej literatury narracyjnej XV i XVI w., wybór i wstęp K. Kasprzyk, tłum. A. Tatarkiewicz, Warszawa 1963, s. 12.

²⁷ M. Brahmer, Rec. Krystyna Kasprzyk, Nicolas de Troyes et le genre narratif en France au XVIe siècle. Warszawa PWN – Paris Librairie C. Klincksieck, 1963. S. 380, Kwartalnik Neofilologiczny 12, 1965, s. 184.

²⁸ Tamże, s. 185.

²⁹ B. Des Périers, *Nouvelles récréations et joyeux devis*, wyd. K. Kasprzyk, Paris 1980 [STFM].

³⁰ K. Kasprzyk, Introduction, w: tamże, s. XXI.

nej przez Krystynę Kasprzyk edycji nowel Des Periersa, dotychczas niedostępnych w wydaniu krytycznym. Podkreślając erudycję i przenikliwość autorki, chwalił wysoką jakość opracowania: „To bogate i solidne wydanie otwiera bez najmniejszej wątpliwości pole do poszukiwań i studiów, dla których będzie stanowić odtąd nieodzowne narzędzie”³¹. Jego opinię o wartości naukowej tej pracy potwierdza fakt, że edycja Krystyny Kasprzyk została wybrana jako wydanie źródłowe w programie państwowego konkursu *agrégation* z literatury francuskiej w roku 2008/2009³².

W swoich studiach i artykułach poświęconych literaturze renesansu Krystyna Kasprzyk chętnie wracała do zagadnień związanych z wykorzystaniem tradycyjnych motywów literackich, na przykład w dziele jednej ze swoich ulubionych autorek, Małgorzaty z Nawarry³³. Zajmowała ją również twórczość pisarzy z pogranicza epok, takich jak Philippe de Vigneulles, bławatnik, kupiec i hodowca wina, piszący „ku chwale szlachetnego miasta Metz”, który – podobnie jak Nicolas de Troyes – stał w połowie drogi między przekazem ustnym a pisany³⁴. Obok publikacji na temat renesansu profesor Kasprzyk poświęciła wiele prac samemu średniowieczu. Interesowała ją przede wszystkim literatura późnego średniowiecza, jakkolwiek w jej bibliografii znajdziemy również artykuły poświęcone tekstom mieszczącym się w tradycji tristanowskiej³⁵. Podążając tropem swoich wcześniejszych poszukiwań, pisała o średniowiecznej literaturze komicznej: *fabliaux* i *Piętnastu uciechach stanu małżeńskiego*³⁶. Natomiast zainteresowanie folklorem i wędrówkami motywów zaowocowało artykułami na temat *Powieści o Lisie*³⁷.

W 1963 roku wraz z Anną Tatarkiewicz, autorką przekładów, wydała antologię francuskiej literatury narracyjnej XV i XVI wieku pod tytułem: *Powiastrki uciészne i swawolne*, w której obok renesansowych nowel Nicolasa de Troyes, Bonawentury Des Periersa, Małgorzaty z Nawarry i Noëla du Faila, znalazły się wcześniejsze

³¹ G. Demerson, Rec. Bonaventure Des Périers, Nouvelles Récractions et Joyeux Devis (I–XC), éd. critique avec introd. et notes par Krystyna Kasprzyk, Bulletin de l'Association Guillaume Budé 1980, nr 3, s. 338.

³² J.-C. Arnould, B. Boudou, Bibliographie d'Agrégation 2008–2009: Bonaventure des Périers, Nouvelles créations et joyeux devis, w: Seizième Siècle, 2009, nr 5, s. 319.

³³ K. Kasprzyk, La matière traditionnelle et sa fonction dans l'Heptaméron, w: Mélanges de littérature comparée et de philologie offerts à Mieczysław Brahmner, Warszawa 1967, s. 257–264.

³⁴ K. Kasprzyk, Literatura i kupiectwo Metz na przełomie XV i XVI wieku: Philippe de Vigneulles (1417–1528) i jego dzieło, Odrodzenie i Reformacja w Polsce 35, 1990, s. 53–67.

³⁵ Taż, Fonction et technique du souvenir dans la Folie Tristan, w: Études de langue et de littérature du Moyen âge offertes à Félix Lecoy par ses collègues, ses élèves et ses amis, Paris 1973, s. 261–270; taż, La pitié de Marc, Marche romane 32, 1982, s. 15–24.

³⁶ Taż, Pour la sociologie du fabliau: convention, tactique et engagement, Kwartalnik Neofilologiczny 23: Mélanges offerts à H. Lewicka, 1976, s. 153–161; taż, Les quinze joies d'un mariage, w: Mélanges de langue et de littérature du Moyen Age et de la Renaissance offerts à Jean Frappier par ses collègues, ses élèves et ses amis, t. 1, Genève–Paris 1970, s. 499–508.

³⁷ K. Kasprzyk, Roman de Renart i polski folklor: funkcjonowanie wątków narracyjnych, w: Studia o literaturach i folklorze Słowian. Dedykowane Józefowi Magnuszewskiemu, red. T. Dąbek-Wirgowa, Warszawa 1991, s. 246–257; K. Kasprzyk, L'homme et l'animal : du Roman de Renard au folklore polonais, w: „Et c'est la fin pour quoy sommes ensemble”. Hommage à Jean Dufournet, wyd. J.-Cl. Aubailly, E. Baumgartner, F. Dubost, t. 2, Paris 1993, s. 775–782.

utwory: *Piętnaście uciech stanu małżeńskiego* i wybór ze zbioru *Stu nowych nowel*³⁸. Średniowieczne opowieści zostały w niej ukazane jako ważne świadectwo w rozwoju sztuki narracji i historii francuskiej noweli, o czym autorka napisała następująco: „Renesans zaczyna się we Francji późno. W przeciwieństwie do Włoch, gdzie w dobie Quattrocenta przeżywa on pełny swój rozkwit, piętnastowieczna literatura francuska ciąży jeszcze wyraźnie ku średniowieczu, ku jego problemom i artystycznym środkom wyrazu”³⁹. Wbrew tendencji do uznawania tych mało znanych utworów za literaturę schyłkową antologia przywróciła im właściwą rangę.

Dzięki pracom Krystyny Kasprzyk, penetrującym obszary badawcze wydobyte z zapomnienia, niebezpieczne i słabo znane, zapomniani i niedocenieni autorzy znaleźli należne miejsce w historii literatury. Skromność, uwaga nakierowana na innych i umiejętność słuchania, które cechowały Panią Profesor na co dzień, charakteryzują również najlepiej jej postawę i dokonania naukowe.

Anna Loba

³⁸ Powiastki ucieszne a swawolne (jak w przyp. 26).

³⁹ K. Kasprzyk, Wstęp, w: Powiastki ucieszne a swawolne (jak w przyp. 26), s. 5.